

**РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ У СИСТЕМІ МОВНО-
ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
ЖОВТОБРУХ ОКСАНИ ПЕТРІВНИ)**

Педагогічна практика – це особливий період у житті кожного студента, оскільки вона надає чимало можливостей для самоосвіти та саморозвитку. Щодня ми застосовуємо на практиці отримані знання, а також здобуємо нові уміння і навички під час спостереження за педагогічною діяльністю вчителів, у яких проходимо практику.

Мета статті. Наше дослідження спрямоване на здійснення системного аналізу педагогічного досвіду, особливостей роботи вчителя Комунального закладу «Турбівський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів № 2 Турбівської селищної ради Вінницького району Вінницької області» Жовтобрух Оксани Петрівни. Вчителька є висококваліфікованим педагогом. Вона навчалася на факультеті філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за спеціальністю «Філологія. Вчитель української мови і літератури, зарубіжної літератури». Після закінчення навчання розпочала педагогічну діяльність і ось уже 19 років вона допомагає пізнавати учням усі секрети української мови і літератури та зарубіжної літератури.

Свої зусилля Оксана Петрівна спрямовує на реалізацію триєдиної мети в освітньому процесі. Передусім, вона створює сприятливе середовище для здійснення навчально-пізнавальної діяльності та розвитку творчих здібностей учнів на уроках словесності. Крім того, основним завданням вчительки є стимулювання пізнавального інтересу до вивчення української мови і літератури, почуття поваги до рідного слова. У професійній діяльності знаходить свій вияв і розвивальний компонент мети, що передбачає формування в учнів пізнавальних умінь, навичок логічного, творчого, образного і критичного

мислення, пам'яті, уваги та уяви, вмінь аналізувати, спостерігати над мовним та літературним матеріалом.

Одним із шляхів досягнення ефективності уроку є діалогічна взаємодія вчителя з учнями. Оксана Петрівна вважає, що потрібно навчити кожного учня за допомогою конструктивного діалогу вирішувати проблеми, з'ясовувати світоглядні позиції інших людей і доводити власні ідейні погляди та переконання, таким чином знаходити правильні рішення щодо певних питань [3, с. 28-29]. Вона переконана, що кожен вчитель повинен розвинути в учнів комунікативну компетентність, навчити їх висловлювати власні погляди та міркування.

Кожен урок Оксани Петрівни – особливий за типом, формою проведення, використанням різноманітних методів роботи. Усі традиційні уроки вона проводить цікаво та пізнавально, застосовує інтерактивні прийоми та вправи різного спрямування.

Вчителька звертається також до нетрадиційних типів уроків з метою активізації уваги учнів, заохочення їх до навчально-пізнавальної діяльності. Часто урок набуває форми лекції-візуалізації, на якій учні опрацьовують новий навчальний матеріал через пояснення з використанням різноманітних наочних засобів (таблиць та схем, ілюстрацій, мовних спостережень, дидактичних карток, літературознавчих матеріалів). Під час проведення уроку узагальнення та систематизації отриманих знань, умінь та навичок педагог звертається до цікавої форми організації пізнавальної діяльності учнів – лекція-«прес-конференція». Особливість такого уроку полягає в тому, що учні повинні заздалегідь підготувати запитання за змістом теми та повідомити їх вчительці. Протягом уроку всі ці проблемні питання будуть висвітлені крізь призму різних завдань.

Особливу увагу привертає урок у формі творчого конструювання. Словесник вважає метод проєктів ефективним для впровадження до навчального процесу, оскільки він дає можливість розвивати в учнів вміння працювати в колективі, вирішувати проблемні питання, а також формувати

навички логічного і критичного мислення. Отож, колективне проєктування вчителька часто використовує на уроках української мови та літератури, оскільки такий спосіб дозволяє уникати труднощів під час засвоєння великого обсягу матеріалу та оцінювання всіх учнів, адже кожен активно працює над окремими фрагментами проєкту.

У своїй педагогічній діяльності Оксана Петрівна використовує різні методи навчання: розповідь та пояснення, бесіду, спостереження над мовним матеріалом, аналіз мовленнєвих явищ з елементами проблемного навчання, роботу з підручником та метод завдань.

Одним із провідних методів, який використовує вчителька в своїй педагогічній діяльності, є бесіда. Вона вважає, що комунікативний процес є яскравим свідченням успішності та ефективності уроку. Оксана Петрівна зауважує, що «живе спілкування» повинне бути присутнім на кожному уроці, незважаючи на формат його проведення. На кожному етапі уроку української мови та літератури педагог залучає учнів до бесіди за системою запитань: репродуктивної – для відтворення засвоєних знань, евристичної – для пізнання нової навчальної інформації, підсумкової – для перевірки рівня отриманих умінь і навичок.

Словесник часто на уроках проводить бесіду з використанням загальновідомих інтерактивних прийомів. Наприклад, на уроці української літератури під час вивчення теми «Ліна Костенко. Диптих «Чайка на крижині» і «Крила». Виразне і вдумливе читання віршів» на етапі актуалізації опорних знань, умінь і навичок Оксана Петрівна використала метод бесіди, що супроводжувався прийомом «Так чи Ні?». Основним завданням учнів було прочитати запропоновані твердження про життєвий і творчий шлях Ліни Костенко і визначити, правильними чи помилковими вони є. Така робота супроводжувалася також використанням елементів наочності: учні піднімають зелені картки тоді, коли погоджуються з міркуваннями або червоні картки – якщо вважають їх неправильними. Варто також зауважити той факт, що учні не просто виконують вправу, а й спілкуються за змістом запропонованих

тверджень, колективно аналізують їх та пригадують вивчений навчальний матеріал.

Ефективним засобом досягнення поставленої мети на кожному уроці є використання різноманітних завдань традиційного та інтерактивного спрямування. На уроках української мови та літератури вчителька пропонує учням такі вправи, як «Мовне дослідження», «Творче конструювання», «Коло думок», «Скарбничка мудрих думок», «Зверни увагу та поясни», «Згоден? – Не згоден? – Обґрунтуй!» та багато інших. Отже, можна простежити той факт, що Оксана Петрівна використовує всі ті завдання, які передбачають урізноманітнення навчальної діяльності, підтримують розвиток пізнавальної активності і самостійності учнів та сприяють розвитку творчого мислення.

Словесник розвиває творчий потенціал учнів шляхом впровадження інтерактивних прийомів навчання, серед яких провідне місце займають вправи «Так чи Ні?», «Згоден чи не згоден?», «Мозковий штурм», «Ажурна пилка» та інші, які спрямовані на активізацію уваги та заохочення їх до навчального процесу.

На кожному уроці Оксана Петрівна реалізовує різні форми роботи школярів. Безперечно, в центрі уваги перебуває колективна форма, що знаходить своє вираження у фронтальному опитуванні учнів, бесіді за системою запитань, дискусії чи диспуті. На уроках обов'язково присутня індивідуальна форма роботи школярів, що дозволяє перевірити рівень засвоєння ними навчального матеріалу з певної теми. На окремих етапах уроку вчителька також пропонує учням групову та парну форми співпраці. Парна робота дозволяє здійснювати обмін знаннями, вміннями та навичками, тоді ж як групова форма навчально-пізнавальної діяльності дає можливість розвивати вміння доводити власну точку зору, аналізувати міркування чи світоглядні позиції інших учасників колективу, підтверджуючи чи спростовуючи їх.

З огляду на визначену тему уроку, Оксана Петрівна здійснює добір найрізноманітніших матеріалів, які допоможуть учням без труднощів опанувати невідому інформацію. Насамперед, особливу увагу вчителька звертає на засоби

наочності, отож на уроках української мови та літератури використовує таблиці, схеми, ілюстрації, портрети відомих письменників та дидактичні картки. Впроваджує до навчального процесу Оксана Петрівна і ТЗН: мультимедійні презентації, аудіозаписи та навчальні відеоматеріали. Таким чином, кожен урок становить особливу систему, яка наповнена різними методами, формами і прийомами роботи, а також спрямована на досягнення поставленої триєдиної мети.

На підсумковому етапі уроку педагог використовує різноманітні способи рефлексії. Вона пропонує учням здійснити процес самооцінювання, що допомагає сформувати в учнів правильне ставлення до власних труднощів та помилок. Кожен урок закінчується рефлексією настрою (перевірка психологічного клімату класу та кожного учня), рефлексією діяльності (аналіз рівня активності та уважності школярів на уроці) та рефлексією змісту навчального матеріалу (розуміння рівня усвідомлення змісту та ефективності проведеного уроку).

За період дистанційного навчання Оксана Петрівна познайомила з різними новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями та зараз активно впроваджує їх до навчального процесу [2, с. 84]. У своїй роботі вона використовує всі можливості сервісів Google для створення документів, форм, презентацій, малюнків, таблиць, які згодом демонструє учням на уроках як наочний матеріал. Варто згадати і про загальновідому платформу Google Classroom, за допомогою якої вчителька співпрацює з школярами та ділиться власним досвідом [4, с. 158].

Оксана Петрівна також познайомила учнів із дуже цікавою інноваційною програмою «Geenio», яка дозволяє самостійно розробляти різноманітні завдання, тести, курси, програми за допомогою мультимедійних уроків, освітні заходи та конференції. Використовує вчителька в педагогічній діяльності також інтерактивну дошку Padlet, яка представляє ряд можливостей для виконання учнями індивідуальних завдань, а також функціонує як інструмент збору та узагальнення інформації від усіх учасників колективу за допомогою режиму

спільного доступу до процесу. Особливість цього сервісу полягає в тому, що учні можуть додавати власні фото або малювати безпосередньо у програмі, прикріплювати файли або посилання. Аналізовану інтерактивну дошку словесник активно почала використовувати під час дистанційного навчання з метою організації колективної форми навчання учнів. Така робота представляє своєрідне творче проєктування в режимі онлайн та дозволяє різнобічно вивчати та досліджувати навчальний матеріал з певної теми.

Оксана Петрівна ставить також перед собою завдання підвищити інформаційно-комунікативну грамотність учнів. З цією метою вона запроваджує до навчального процесу ігрові та інтерактивні технології, що представляє новітня програма Edpuzzle. Вчителька спільно з учнями часто використовує цей сервіс для створення різних навчальних матеріалів для уроків на основі переглянутих відеороликів.

Педагог також прагне максимально залучити учнів до використання новітніх програм і сервісів спільного користування. Отож, вона не просто допомагає учням пізнати особливості роботи з різноманітними платформами, а й пропонує школярам спробувати самостійно створювати власні навчальні матеріали, розробки та виконувати їх, здійснюючи обмін один з одним.

У своїй педагогічній діяльності Оксана Петрівна керується принципами гуманістичного навчання. Передусім, вона допомагає учням не просто послухати навчальний матеріал, а й зрозуміти його, виділити найголовніші моменти під час глибокого та детального засвоєння інформації. Кожен урок вчителька проводить із дотриманням принципу індивідуалізації, що передбачає можливість для кожного висловлювати власні ідейні погляди та переконання. Вона постійно висловлює позитивне ставлення до кожного учасника колективу, що допомагає оптимістично сприймати навчальну інформацію та активно працювати над вирішенням проблемних питань.

Отже, в процесі своєї діяльності Оксана Петрівна здійснює процес інтеграції сучасних педагогічних та новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, особистісно-зорієнтованого і проєктного навчання, що дає

можливість розвивати творчі особистості учнів із сформованими світоглядними позиціями, ідейними поглядами і переконаннями.

Література

1. Галян О., Галян І. Психологічна готовність вчителя до діалогічної взаємодії. *Соціальний педагог*. 2009. №11. С. 40-49.

2. Каліберда А. Ю. Реалізація навчання за допомогою використання комп'ютерних технологій. *Інформаційні технології в сучасному світі: дослідження молодих вчених*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, аспірантів, студентів (18-19 березня, 2021): тези доповіді. Харків, 2021. С. 84.

3. Кліш П. А., Хом'як А. П. Педагогічна технологія діалогового спілкування: сутність, структура, зміст. *Педагогічний пошук*. №4 (88), 2015. С. 27-29.

4. Скасків Г. М. Використання Google Classroom для організації дистанційного навчання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (12-13 листопада, 2020). Тернопіль, 2020. С. 158-159.

Дегтярєва Марина – здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: формування творчої особистості учнів на уроках словесності; використання інформаційно-комунікаційних технологій та інтерактивних прийомів на уроках української мови та літератури.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, асистент Петрович О. Б.